

18.05.2022

KURUL KARARI

Başvuru Numarası	:	--
Toplantı Tarihi/Sayısı	:	15.3.2022/172
Karar Numarası	:	2022/175
Başvuran	:	Resen İnceleme
Başvuran Vekili	:	--
Adres	:	--
Muhatap Kurum/Kişi	:	Bolu Belediye Başkanlığı
Muhatap Adres	:	Büyükcami Mah. İzzet Baysal Cad. No: 99, Merkez/BOLU

I. RESEN İNCELEME KONUSU

1. Bolu Belediye Meclisi tarafından Bolu’da yaşayan yabancılara yönelik su ve nikâh ücretlerinde farklı tarife uygulanmasına ilişkin kararın maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı, evlenme ve aile kurma hakkı ile temiz suya erişim hakkı kapsamında, ırk ve etnik köken temelinde ayrımcı muamele teşkil ettiğine dair resen incelemedir.

II. RESEN İNCELEME SÜRECİ

2. Bolu Belediye Başkanı Tanju ÖZCAN tarafından 26.07.2021 tarihinde ulusal basına, “*Yabancı uyruklu kişilerin su faturası ve katı atık vergisi ücretleri başta olmak üzere bazı ücretlere 10 kat zam yapacağız.*” açıklamasında bulunulmuştur.

3. 11.11.2021 tarihinde ÖZCAN, basına verdiği bir demeçte ise şu ifadeleri kullanmıştır: “*Yabancıların Bolu’da evlenip Bolu’ya yerleşmelerini çoluk çocuk sahibi olmalarını istemiyoruz. Ülkelerine dönmelerini istiyoruz. İki tane yabancı uyruklu Bolu’da evlenmesin diye, Bolu’ya yerleşmesin diye, Bolu’da çoluk çocuk sahibi olmasın diye, iki Suriyeli, iki Iraklı Bolu’da evlenmesin diye işte biz bu düzenlemeyi getiriyoruz.*”

4. ÖZCAN düzenlediği 23.11.2021 tarihli basın açıklamasında ise “*Yabancı uyruklu kişilerin resmi para birimi TL değil, biz de bunu Amerikan doları olarak belirledik. Biz ırkçılık yapmıyoruz. Yabancı, sığınmacı kardeşlerimiz bundan rahatsız oldular mı? Valla oldularsa Şam’da su daha ucuz. Orada hocalar kıyıyor. Hocanın cebine ne sıkıştırırsan onu alıyor. Dolayısıyla illa Bolu’da evlenmek zorunda değiller!*” ifadelerini kullanmıştır.

5. Bolu Belediye Meclisi, 22.11.2021 tarihli ve 2021/506 sayılı Kasım ayı ikinci oturumunda yabancı uyruklu kişilerin nikâh ücretlerinin 100 bin TL olması, yabancılar için meskenlerde kullanılan suyun metreküp tarifelerinin para biriminin ABD doları olarak belirlenmesi yönünde karar almıştır.

6. Ulusal ve uluslararası insan hakları standartları çerçevesinde Bolu Belediyesi tarafından alınan karar ve basına yansıyan açıklamalar nazara alınarak Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu’nun 23.11.2021 tarihli ve 2021/163 sayılı toplantısında alınan karar ile Bolu Belediyesi Meclisi Kararı hakkında resen inceleme başlatılmıştır.

7. Bolu Belediye Meclisi Kararı üzerine başlatılan resen inceleme kapsamında; 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu’nun 18. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*Kurum, ihlal iddiasına muhatap olan taraftan yazılı görüşünü sunmasını ister.*” hükmüne binaen ihlal iddiasına muhatap Bolu Belediye Başkanlığından yazılı görüş talep edilmiştir. Gelen yazılı görüşte; resen incelemeye konu Meclis Kararı gönderilmiş olup konunun tetkik edilmek üzere Bolu Belediyesi Plan ve Bütçe Komisyonuna havale edildiği ve hazırlanacak raporla birlikte karara bağlanmak üzere Bolu Belediye Meclisinde tekrar görüşülmesine karar verildiği ancak Bolu Belediyesi Plan ve Bütçe Komisyonunca söz konusu rapor Bolu Belediye Meclisine sunulmadığından konunun kesinleşmediğini belirtilmiştir.

8. 07.12.2021 tarihinde Kurumumuz tarafından 22.11.2021 tarihli Bolu Belediye Meclisi Kasım

ayı ikinci oturumunda alınan yabancı uyruklu kişilerin nikâh ücretlerinin 100 bin TL olması ve yabancılar için meskenlerde kullanılan suyun metreküp fiyatının ABD doları olarak belirlenmesi yönünde Bolu Belediyesi Meclisi'nde alınan karara ilişkin bilgi verilmesi talep edilmiştir. Bolu Belediyesinden gelen cevabi yazıda ise şu hususlar dile getirilmiştir: “22.11.2021 tarihinde yapılan Bolu Belediyesi Meclis toplantısında 2021/506 sayılı Meclis Kararı gereğince; Mali Hizmetler Müdürlüğü'nün 22.10.2021 tarih 5880 sayılı yazısıyla Bolu Belediyesi Meclisi'ne, Meclis tarafından 01.11.2021 tarih ve 2021/483 sayılı Meclis Kararı ile Plan ve Bütçe Komisyonu'na havale edilen ve 01.01.2022 tarihinden itibaren uygulanacak olan Bolu Belediyesi 2022 yılı Ücret (Gelir) Tarife Cetvelleri ile ilgili olarak, Bolu Belediyesi Meclisi tarafından yapılan görüşmede, söz konusu Plan ve Bütçe Komisyon raporunun uygun görüldüğü, 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 97. maddesi ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 18/f maddesi gereğince hazırlanan Bolu Belediyesi 2022 Mali yılı Ücret (Gelir) Tarife Cetvellerinde belirtilen ücretlerin Plan ve Bütçe Komisyonu'ndan geldiği şekli ile Bolu Belediyesi Meclisi tarafından aynen kabul edilmiş olduğu, nikâh ücret tarifesine ilişkin olarak taraflardan ikisinin de T.C. vatandaşı olmaması durumunda nikah ücreti 100.000 TL olarak uygulanır” hükmünün eklendiği; aynı kararda su ücret tarifesine ilişkin olarak “6458 sayılı Kanununun 3. maddesi (j) fıkrası uyarınca “Türkiye’de kalmak üzere verilen izin belgesi” olan yabancılar için meskenlerde kullanılan suların metreküp fiyatının ABD doları olarak belirlendiği” bilgisi verilmiştir.

9. Belediye tarafından sunulan 14.01.2022 tarihli ilave görüş yazısında ise; “5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 18. maddesi (f) bendi ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 97. maddesine istinaden düzenlenen 2022 yılı Gelir Tarife Cetvelindeki; Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün 15. sayfa açıklama kısmındaki 5. hükmün; Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü'nün 26. sayfa 10. ve 11. maddeler ve bağlayıcı hükümleri bulunan açıklama kısmındaki 7-8-9-10 ve 11. hükümlerinin, 2021/1417 ve 2021/1420 esas sayılı dosyalar üzerinden Bolu Bölge İdare Mahkemesince verilen yürütmenin durdurulması kararı doğrultusunda Bolu Belediyesi 2022 yılı Ocak Ayı I. Birleşiminde alınan 03.01.2022 tarih ve 2022/28 sayılı karar ile yürürlükten kaldırıldığı” bilgisi verilmiştir.

10. 6701 sayılı Kanun'un 17. maddesinin altıncı fıkrasında insan hakları ve ayrımcılık yasağı ihlallerine ilişkin resen incelemelerde, ihlal mağduru şahsen belirlenebilir ise kendisinin veya kanuni temsilcisinin açık rızasının alınmasının şart olduğu belirtilmiş ancak söz konusu olayda ihlal mağdurları şahsen belirlenebilir olmadığından bu madde uygulanmamıştır.

III. İLGİLİ MEVZUAT

11. Anayasa'nın "Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10. maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(...)

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

12. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

13. Anayasa'nın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlıklı 41. maddesi şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

(...)"

14. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'in 14. maddesine göre; “ Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan güvence altına alınır”.

15. AİHS'nin "Evlenme hakkı" başlıklı 12. maddesine göre ise: "Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir."

16. Birleşmiş Milletler (BM) Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin (MSHS) 23. maddesi şöyledir:

“(…)

Evlenebilecek yaşta bulunan erkeklerle kadınlara, evlenme ve bir aile kurma hakkı tanınır. (…)”

17. 20.4.2016 tarih ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun

“Tanımlar” başlıklı 2. maddesinin (ç) bendine göre; *“Çoklu ayrımcılık: Ayrımcı uygulamanın birden fazla ayrımcılık temeli ile ilişkili olması durumunu”, (d) bendine göre; “Doğrudan ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını bu Kanunda sayılan ayrımcılık temellerine dayanılarak engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi”* ifade eder.

18. 6701 sayılı Kanun'un “Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı” başlıklı 3. maddesi şöyledir:

“(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir.

(2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.

(3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

“(…)

19. Mezkûr Kanun'un “ayrımcılık türleri” başlıklı 4. maddesinin birinci fıkrasında, ayrımcılık türleri:

“a) Ayrı tutma b) Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama c) Çoklu ayrımcılık ç) Doğrudan ayrımcılık d) Dolaylı ayrımcılık e) İşyerinde yıldırma f) Makul düzenleme yapmama g) Taciz ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık” olarak sıralanmıştır.

20. Aynı Kanun'un “Ayrımcılık yasağının kapsamı” başlıklı 5. maddesinin birinci fıkrasında, *“Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz”* hükmüne yer verilmiştir.

21. Mezkûr Kanun'un 9. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde, Kurum'un, *“Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine inceleme, araştırma, karara bağlama ve sonuçlarını takip etme”* görevlerini haiz olduğu düzenlenmiştir.

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

22. Yukarıda belirtilen bilgiler ve mevzuat çerçevesinde söz konusu Belediye Meclis kararına ilişkin olarak Kurul tarafından alınan 23.11.2021 tarihli ve 2021/163 sayılı resen inceleme kararları doğrultusunda bir değerlendirme yapılacaktır. Bolu Belediye Meclisinin kararı, eşitlik ilkesi ile ırk ve etnik köken temelinde ayrımcılık yasağı kapsamında değerlendirilecektir.

23. Bolu Belediye Meclisi tarafından, 22.11.2021 tarihinde alınan kararda: Nikah ücretlerine ilişkin olarak, *“Taraflardan ikisinin de T.C. vatandaşı olmaması durumunda nikah ücreti 100.000 TL olarak uygulanır”* hükmü ile aynı kararda su ücret tarifesine ilişkin olarak, *“6458 sayılı Kanun'un 3. maddesi (j) fıkrası uyarınca “Türkiye’de kalmak üzere verilen izin belgesi” olan yabancılar için meskenlerde kullanılan suların metreküp tarifelerinin para birimi ABD dolarıdır”* hükmü yer almıştır.

24. Belediye Başkanı Meclis Kararından hemen sonra düzenlediği 23.11.2021 tarihli basın açıklamasında şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yabancı uyruklu kişilerin resmi para birimi TL değil, Biz de bunu Amerikan doları olarak belirledik. Biz ırkçılık yapmıyoruz. Yabancı, sığınmacı kardeşlerimiz bundan rahatsız oldular mı? Valla oldularsa Şam'da su daha ucuz. Orada hocalar kıyıyor. Hocanın cebine ne sıkıştırırsan onu

alıyor. Dolayısıyla illa Bolu'da evlenmek zorunda değiller!”

25. Bolu Belediyesi yazılı görüşüne ilişkin ek açıklamalarının yer aldığı cevabi yazıda: Meclis tarafından alınan su ve nikâh ücret tarifesine ilişkin Meclis Kararının 2021/1417 ve 2021/1420 esas sayılı dosya üzerinden Bolu Bölge İdare Mahkemesince verilen yürütmenin durdurulması kararı doğrultusunda Bolu Belediyesi 2022 yılı Ocak Ayı I. Birleşiminde alınan 03.01.2022 tarih ve 2022/28 sayılı karar ile yürürlükten kaldırdığı bilgisini vermiştir.

26. Bolu Belediye Meclisi, 22.11.2021 tarihli ve 2021/506 sayılı tek bir meclis kararı ile su ve nikah ücretlerine ilişkin tarifeleri birlikte belirlemiştir. Söz konusu Meclis Kararı 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 23. maddesi gereğince kesinleşerek 29.11.2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

27. Bolu Belediye Meclisinin nikâh ve su tarifesine ilişkin olarak aldığı karar 01.01.2022 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bolu İdare Mahkemesi'nin yürütmeyi durdurma kararı sonrasında Meclis tarafından kararın kaldırılması tarihi 03.01.2022'dir. Bu noktada, Meclis kararına karşı idari yargıda açılan iptal davası Meclis Kararının hukuka uygunluğu denetiminden ibaret olup somut olay kapsamında yapılan resen inceleme ise, Meclis Kararının hukuka uygunluğunun denetiminden varest 6701 sayılı Kanun kapsamında “Eşitlik ilkesi ile ayrımcılık yasağı” kapsamında bir ayrımcı muamelenin yapıp yapılmadığına ilişkindir. Dolayısıyla işbu karardaki değerlendirme ve gerekçeler bu ön kabul doğrultusunda yapılacaktır.

28. Bolu Belediye Meclisi tarafından ilde bulunan yabancılara farklı su ve nikâh ücreti tarifesinin uygulanması kararı eşitlik ilkesi, ırk ve etnik köken temelinde ayrımcılık yasağı kapsamında değerlendirilecektir.

29. Eşitlik ilkesi ile ayrımcılık yasağı kapsamında şu genel ilkeleri ortaya koymak gerekmektedir: Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı, bazen yan yana ve bazen de aynı şeyi ifade etmek üzere kullanılabilen kavramlardır. Günümüzde eşitlik ilkesi insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerin ayrılmaz parçasıdır. Başka bir deyişle eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı, uluslararası hukukun en üstünde yer alan temel hukuk normu olarak kabul edilmektedir. Bu itibarla eşitlik ilkesi, hem başlı başına bir hak hem de diğer insan hak ve özgürlüklerinden yararlanılmasında hâkim, temel bir ilke olarak kabul edilmelidir. (Anayasa Mahkemesi, Tuğba Arslan Başvurusu [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, para. 107)

30. Anayasa'da eşitlik ilkesinin tanımına yer verilmemiş olsa da Anayasa Mahkemesi, eşitlik ilkesini şu şekilde tanımlamıştır:

“Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.” (Anayasa Mahkemesi, E.2009/47, K.2011/51, K.T. 17/3/2011).

31. Anayasa'nın 10. maddesi ayrımcılık yasağı biçiminde düzenlenmemiş olsa bile eşitlik ilkesinin anayasal bağlamda her durumda dayanılacak normatif bir değer taşıması nedeniyle ayrımcılık yasağının da etkili bir şekilde hayata geçirilmesi gerekir (Anayasa Mahkemesi, E.1996/15, K.1996/34, 23/9/1996). Başka bir deyişle eşitlik ilkesi somut bir ölçü norm olarak ayrımcılık yasağını da içerir (Anayasa Mahkemesi, Tuğba Arslan Başvurusu [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, para. 108; Nurcan Yolcu, para. 30; Gülbu Özgüler, para. 37).

32. Anayasa'nın 10. maddesi eşitlik ilkesinden faydalanacak kişiler ve ilkenin kapsamı konusunda bir sınırlama getirmemiştir. Anayasa'nın 11. maddesinde yer alan “Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.” hükmü uyarınca Anayasa'nın "Genel Esaslar" bölümünde düzenlenen eşitlik ilkesinin sayılan organlar, kuruluşlar ve kişiler açısından da geçerli olduğu açıktır. Bunun yanı sıra Anayasa'nın 10. maddesinin son fıkrasında yer alan “Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.” hükmü

gereğince yasama, yürütme ve yargı organları, idari makamlar eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağına uygun davranmakla yükümlüdür (*Anayasa Mahkemesi, Nuriye Arpa Başvurusu, B. No: 2018/18505, 16/6/2021 para. 41; Nurcan Yolcu [GK], B. No: 2013/9880, 11/11/2015, para. 35; Gülbu Özgüler [GK], B. No: 2013/7979, 11/11/2015, para. 42*).

33. Ayrımcılık yasağı, yasalar önünde eşitlik ve hiçbir ayırım gözetilmeksizin yasalarca eşit derecede koruma, insan haklarının korunmasıyla ilgili temel ve genel prensiplerdir. Bu nedenle, MSHS'nin 2. maddesinin 1. paragrafı, Sözleşme'ye taraf her Devletin kendi ülkesinde yaşayan ve yetkisi altında bulunan tüm bireylere ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından hiçbir ayırım gözetmeksizin bu Sözleşme'de tanınan hakları sağlamak ve bu haklara saygı göstermek yükümlülüğünü dile getirir. 26. madde herkese yasalar önünde eşitlik sağlanması ve herkesin hiçbir ayırım gözetilmeksizin yasalarca eşit derecede korunması gereğini ve bu bakımdan yasaların her türlü ayırımı yasaklayarak ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statüler gibi her bağlamda ayrımcılığa karşı eşit ve etkili korumayı sağlaması gerektiğini dile getirir. (*Birleşmiş Milletler'de İnsan Hakları Yorumları: İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları Komitesi: 1989 tarihli 18 No'lu Genel Yorum*)

34. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ise içtihatlarında, ayrımcılığı kısaca; “*nesnel ve makul bir gerekçe olmaksızın, konuyla ilgili olarak benzer durumda olan kişilere farklı muamele edilmesi*” olarak tanımlamaktadır (*AİHM, Zarb Adami/Malta, B. No. 17209/02, 20/6/2006, para. 71*).

35. AİHM, farklı muamelenin “*objektif ve makul bir nedene dayanmaması*”, yani “*meşru bir amacı*” izlememesi ya da “*tercih edilen araç ile ulaşılması hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunmaması*” hâlinde Sözleşme'nin 14. maddesi bağlamında ayrımcı nitelikte olacağını belirtmiştir. (*AİHM, Beian/Romanya (1), B. No: 30658/05, 6/12/2007, para. 58-64*). AİHM Sözleşmenin 14. maddesinin uygulanmasına ilişkin ölçütleri ortaya koyduğu “*Belçika'da Eğitim Dili Davasında*” şu hususları dile getirmiştir:

“*Belirli bir farklı muamelenin, Sözleşme'de belirtilen haklar veya özgürlüklerin kullanılması ile ilgili olarak 14. maddeye aykırı olup olmadığı tespitine olanak sağlayacak ölçütler bulmaya çalışmak elbette önemlidir. Mahkeme bu konu ile ilgili olarak, çok sayıda demokratik devletin hukuk uygulamasından elde edilebilecek ilkeleri göz önünde tutarak, fark gözetmenin makul ve nesnel bir gerekçeyle haklı kılınmaması durumunda eşit muamele ilkesinin ihlal edileceğine karar vermiştir. Bu şekilde, haklı kılınan farklı muamelenin olup olmadığı, gözden geçirilmekte olan tedbirin amacı ve etkisi ile bağlantılı olarak değerlendirilmeli; demokratik toplumlarda genellikle geçerli olan ilkeler göz önünde tutulmalıdır. Sözleşme'de yer alan haklardan birinin kullanılmasında uygulanan farklı muamele, yalnızca meşru bir amaç izlememelidir: Kullanılan araçlar ve gerçekleştirilmek istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi olduğu açıkça ortaya konulmadığı takdirde, 14. madde aynı şekilde ihlal edilmiş olacaktır.*” (*AİHM, Belçika'da Eğitim Dili Davası/Belçika, B. No. 1474/62, 23/7/1968, para. 10*). Bu aşamada AİHM'in ortaya koyduğu ölçüt iki hususu içermektedir. Bu hususlar; farklı muamele için meşru bir amacın belirtilmesi ve farklı muamele ile izlenen amaç arasında “makul bir orantılılık ilişkisi” olup olmadığının değerlendirilmesidir.

36. Evlenme ve aile kurma hakkı; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB), MSHS ile AİHS'de düzenlenmiştir. İHEB'in 16. maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir: “*Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, ırk, uyrukluk ve din bakımlarından hiçbir kısıtlamaya uğramaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına sahiptir. Aynı doğrultuda MSHS'nin 23. maddesi ile AİHS'nin 12. maddesinde de evlilik çağına gelen her bireyin evlenmek ve aile kurmak hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. AİHS'nin 12. maddesinde evliliğin ulusal yasalara uygun olarak yapılacağı belirtilmiş ve bu konuda devletlere düzenleme yapma inisiyatifi verilmiştir. Devletler evlenme hakkı ile ilgili bazı usul şartları getirebilir ise de bu şartların hakkın özüne dokunmaması gerekmektedir. (F./İsviçre, B. No: 11329/85, 18/12/1987, para 32) Evlenme hakkını aşırı derece zorlaştıran prosedürlere yer verilmesi veya bunların ayrımcı bir şekilde uygulanması AİHS'ye aykırılık teşkil edecektir. (K. M./Birleşik Krallık, B. No: 30309/96, 9/4/1997, para. 2).*Nitekim AİHM'nin 2010 tarihli *O'Donoghue ve Diğerleri/Birleşik Krallık*

kararında; “evlilik için yüksek dosya ücreti ödeme zorunluluğunun muhtaç kimseler açısından evliliğe ciddi bir engel oluşturduğunu tespit ederek bunun evlilik hakkının özünü ihlal eder nitelikte” olduğunu vurgulanmaktadır.

37. Uluslararası ve bölgesel insan hakları metinlerinde yer alan evlenme hakkının yanında bir insan hakkı olarak suya erişim hakkından da bahsetmek gerekmektedir. Mevcut olayda Bolu ilinde bulunan yabancılara dolar kuru ile su hizmeti sağlanması hususu yabancılara su hizmetine ulaşmalarında bazı sorunlara sebebiyet verecektir. İçme suyunun ilk kez bir hak olarak ifade edildiği 1977 yılında yapılan *Mar Del Plata Konferansı*nda “Tüm halkların, gelişme aşaması, sosyal ve ekonomik koşulları ne olursa olsun, temel gereksinimlerine eşit miktarda ve kalitede içme suyuna erişim hakkına sahip olduğu” vurgulanmıştır. Bununla birlikte Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi’nin 2002 yılında “Su Hakkı” konulu 15 No.lu Genel Yorumunda Komite, dehidrasyon ölümlerinin önlenmesi, su ile bağlantılı hastalıkların azaltılması, tüketim, yemek pişirme, kişisel ve ev hijyeni gerekliliklerini sağlamak için yeterli ve temiz suyun gerekli olduğunu belirterek kişisel ve evle ilgili işlerde herkesin suya erişim hakkına sahip olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Komite, Sözleşme’nin 11. maddesinin 1. paragrafında herkesin, “yeterli beslenme, giyim ve konut da dahil olmak üzere” yeterli bir yaşam standardına sahip olduğunu kabul etmekte; “dahil olmak üzere” ifadesinin hakkın sadece beslenme, giyim ve konut ile sınırlı olmadığını vurguladığını; su hakkının özellikle hayatta kalmanın en temel koşullarından biri olması nedeniyle yeterli bir yaşam standardı için gerekli olduğunu ve Sözleşmedeki diğer haklarla da ilişkili olduğunu kabul etmektedir.

38. Bireylerin evlenme ve aile kurma hakkı, temiz suya ulaşma hakkı gibi haklar aynı zamanda Anayasa’nın 5. ve 17. maddelerinde yer alan kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkıyla da doğrudan ilişkilidir. Gelişme kabiliyetine sahip yegana varlık olan insanın toplum içinde biyolojik olarak maddi, bilgisel ve entelektüel açıdan ise manevi varlığını geliştirmek ihtiyacı bulunmaktadır. Temeli insan onuruna dayanan insan haklarının korunmasının en önemli amacı ise, insanın en temel ihtiyacı olan maddi ve manevi varlığını korumaktır. Bu çerçevede bireyin biyolojik ve sosyal açıdan ihtiyacı olan temel haklarından evlenme ve aile kurma hakkı ile kişinin yaşamını idame ettirebilmesi için en temel meta olan suya, erişim hakkının ihlal edilmesi kişinin maddi ve manevi varlığını korumasına ve geliştirmesine de ket vuracaktır.

39. Irk ve etnik köken temelinde ayrımcılık yasağı kapsamında bir değerlendirme yapmadan önce şu genel ilkeleri ortaya koymak gerekmektedir: Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı, Anti-Semitizm ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele başlıklı 1 No.lu Genel Politika Tavsiye Kararı’nda, taraf devletlere, “Kamu hizmetleri ile sağlık, eğitim hizmetleri ve sosyal hizmetler gibi kamusal nitelik taşıyan hizmetlerin, toplum üyeleri arasında hiçbir ayırım gözetemeyecek şekilde herkese açık olmasını temin etmek;” (...)

“ırksal, etnik, milli ya da dinsel topluluklara ya da bu tür topluluklara ait olmalarından dolayı bunların üyelerine karşı [toplumu], kin, ayrımcılık ya da şiddet kullanmaya tahrik eden sözlü, yazılı, görsel işitsel ifadeler ile elektronik medya araçları da dâhil olmak üzere diğer ifade araçları kullanılmak suretiyle açıklanan ifadelerin hukuksal açıdan bir suç olarak tasnif edilmesi ve bu suçun söz konusu malzemenin üretilmesi, dağıtılması ve dağıtım amacıyla istiflenmesi hususlarını da kapsamı” tavsiyesinde bulunmuştur.

40. AİHM, ırk ve etnik mensubiyet kavramlarını açıklarken, dil, din, milliyet ve kültürün ırktan ayrılamaz olabileceğini kabul ettiği *Timişev v. Rusya* kararında şu hususları ifade etmiştir:

“Etnik mensubiyet ve ırk, bağlantılı ve örtüşen kavramlardır. Irk kavramı, insanların, cilt rengi veya yüz özellikleri gibi morfolojik niteliklere göre alt türlere biyolojik tasnif düşüncesine dayanırken; etnik mensubiyetin kökeni ortak milliyet, kabile aidiyeti, dini inanç, paylaşılan dil veya kültürel ve geleneksel kökenler ve temeller düşüncesinde yatar.” (AİHM, *Timişev/Rusya*, 55762/00 ve 55974/00, 13.12.2005, para. 55).

41. Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 1. maddesinin 2. bendi, “ Bu sözleşme, Taraf Devletlerin vatandaşları ile vatandaş olmayanlar arasında getirdiği farklara, dışlamalara, kısıtlamalara veya tercihlere uygulanmayacaktır.” hükmünü ihtiva etmektedir. Ancak Birleşmiş Milletler Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi’nin Vatandaş Olmayanlara Karşı Ayrımcılık konulu 30 No.lu Tavsiye Kararında şu hususlara

yer verilmiştir:

“1. maddenin 2. bendini yorumlarken temel ayrımcılık yasağının göz ardı edilmemesi gerekir; bu nedenle, bu bent özellikle İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinde tanınan ve ilan edilen hak ve özgürlüklerden hiçbir şekilde ayrı tutularak yorumlanmamalıdır.”

42. Yine yukarıda anılan tavsiye kararında vatandaşlık veya göçmenlik statüsüne ilişkin olmak üzere şu değerlendirmelere yer verilmiştir:

“Sözleşmeye göre, vatandaşlık ya da göçmenlik statüsü esasında Sözleşmenin hedef ve amaçları ışığında değerlendirildiğinde meşru bir hedefe yönelik olmayan ve bu hedefe ulaşmak açısından orantılı olmayan kriterlere göre farklı bir muamele yapılmışsa, bu muamele ayrımcı nitelikte olacaktır.”

Tavsiye Kararında taraf devletlere bazı genel nitelikte tedbirler alınması gerektiği tavsiye edilmiştir. Söz konusu tavsiyeler ise şunlardır:

“İrk ayrımcılığına karşı mevzuatta yer alan güvencelerin göçmenlik statüsüne bakılmaksızın vatandaş olmayanları kapsamaması ve mevzuatla ilgili uygulamanın vatandaş olmayanlara karşı ayrımcı sonuçlar doğurmamasını sağlamak; göçmenlik politikalarının kişilere karşı ırk, renk, soy, ya da ulusal veya etnik köken nedeniyle ayrımcı bir etkisinin olmamasını sağlamak; vatandaş olmayanlara yönelik yabancı düşmanı tutum ve davranışlara, özellikle de nefret söylemi ve ırk nedeni şiddete karşı adım atmak ve vatandaş olmayanların durumuyla ilgili olarak ayrımcılık yapılmaması ilkesinin daha iyi anlaşılması için çaba harcamak; özellikle siyasetçilerin, kamu görevlilerin, eğitimcilerin ve medyanın ortaya koyduğu, internet ve diğer elektronik iletişim ağları üzerinde ve genel olarak toplumda ırk, renk, soy, ya da ulusal veya etnik köken nedeniyle “vatandaş olmayan” nüfus gruplarına mensup kişileri hedef gösterme, damgalama, klişeleştirme ya da profil çıkartmaya yönelik eğilimlere karşı kararlılıkla eyleme geçmek”

43. Yukarıda belirtilen ayrımcılık yasağı ile ırk ve etnik köken temellerine ilişkin genel ilkelerin somut olaya uygulanması noktasında ise şu hususlara değinmek yerinde olacaktır: Bolu ilinde bulunan yabancılara yönelik farklı su ve nikâh tarifesi uygulamasının karara bağlandığı Belediye Meclisi kararının, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi ile 6701 sayılı Kanun'un ayrımcılık yasağına ilişkin hükümleri kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

44. Anayasa'nın 10. maddesinde ve 6701 sayılı Kanun'da eşitlik ilkesinden vatandaş, uyruklu gibi ayrımlar olmaksızın herkesin yararlanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla eşitlik ilkesi ile ayrımcılık yasağının korumasından sadece Türk vatandaşları değil aynı zamanda hukuki statüsü farklı olan ülke içindeki yabancılar da yararlanabilecektir.

45. 6701 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci fıkrasında “ırk ve etnik köken” dâhil olmak üzere belirtilen temellerde ayrımcılık yasaklanmıştır. Özellikle Bolu Belediyesi Meclis Kararı ile belirlenen su ve nikâh ücretlerine ilişkin tarifeleri, Bolu Belediye Başkanı Tanju ÖZCAN'ın açıklamalarıyla birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Zira Belediye Başkanı, Meclis Kararı ile yabancıların nikâh ücretlerinin 100.000 TL, su ücretlerinin ise dolar kuru üzerinden olacağı açıklamalarında bulunmuş, özellikle Bolu ilinde bulunan yabancılara yönelik nikâh ve su tarifelerinde farklı bir muamele uygulanacağını ifade etmiştir. Kararda, nikah ücretlerinin iki tarafın T.C. vatandaşı olmaması durumunda yüksek tarifeden uygulanacağı açıklamasının yanı sıra özellikle su tarifeleriyle ilgili olarak uygulamanın T.C. vatandaşı olmayan tüm yabancıları kapsamadığı, Uluslararası Cenevre Sözleşmesi çerçevesinde hukuken mülteci statüsünde tanınan veya oturma izni olmaksızın BM tarafından geçici koruma altında kabul edilen yabancılar hariç olmak üzere 6458 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (j) fıkrası uyarınca Türkiye'de kalmak üzere verilen izin belgesine sahip olan yabancılar açısından söz konusu olduğu açıklamasına yer verilmiştir. Nitekim Belediye Başkanı Tanju ÖZCAN'ın düzenlediği basın açıklamasında kullandığı, “Eğer rahatsız oldularsa Şam'da su daha ucuz. Buyursunlar. Nikâh ücretleri de Şam'da ucuz. Şam belediyesi nikah da kıymıyor. Orada hocalar kıyıyor. Hocanın cebine ne sıkıştırırsan onu alıyor. Dolayısıyla illa Bolu'da evlenmek zorunda değiller” ifadeleriyle hedefindeki yabancıların özellikle Suriye'den ülkemize gelen geçici koruma altındaki yabancılar olduğu gözlemlenmektedir. Bir diğer grup ise, “iki Suriyeli, iki Iraklı Bolu'da evlenmesin diye işte biz bu düzenlemeyi getiriyoruz” açıklamasında belirttiği şekilde Iraklı yabancılardır. Bu durum, sunulan hizmetlerden yararlanmada belirli

bir ırk ve etnik kökene mensup yabancılara yönelik farklı bir muamele olduğu kanaatini pekiştirmektedir.

46. Bununla birlikte ÖZCAN'ın ifadelerini ayrıca yabancı düşmanlığı ve nefret söylemi boyutuyla da değerlendirmek gerekmektedir. İfade özgürlüğü, hoşgörü ve insan onuruna saygı demokratik toplum düzeninin en önemli ilkeleri olarak kabul edilmektedir. Bu ilkeler evrensel ve bölgesel düzeyde insan haklarına ilişkin düzenlemelerle de koruma altına alınmıştır. Öte yandan AİHS'de ifade özgürlüğü mutlak bir hak olarak görülmemiş; Sözleşme'nin 17. maddesinde de herhangi bir hakkın belli bir birey veya grup ya da devlet tarafından kötüye kullanılmayacağı açıkça belirtilmiştir. Nitekim AİHM içtihatlarında yer aldığı üzere ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamalardan birisi de belli bir grubu hedef alan nefret söylemleridir. Nefret içerikli ifadelerin sert eleştiri niteliğindeki ifadelerden farklı olarak, yöneltildiği kişi veya gruplara yönelik sözlü ve fiziksel saldırıları kısırtabileceği, dolayısıyla mağdurların zarar görmesine veya zarar görme ihtimaline sebep olabileceği kabul edilmektedir. Bununla beraber, nefret söylemi söz konusu olduğunda ifade özgürlüğü ile kişilerin ayrımcılığa maruz bırakılmaması arasındaki dengenin gözetilmesi ayrımcılık yasağının etkin şekilde uygulanması bağlamında önem arz etmektedir.

47. Nefret söyleminin kapsamına dair farklı görüşler bulunmakla birlikte Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen 1997 tarihli ve R (97) 20 sayılı Tavsiye Kararı'nda nefret söylemi "*yabancı düşmanlığı, ırkçı nefret, Yahudi düşmanlığı ve hoşgörüsüzlük temelli diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her tür ifade biçimi*" olarak tanımlanmıştır.

48. ECRI, Nefret Söylemi ile Mücadele başlıklı 15 No.lu Genel Polika Tavsiye Kararında kamuya mal olmuş kişiler ve özellikle politikacılar, dini veya topluluk liderleri tarafından nefret söylemlerine hızlı tepki verilmesi önerilmekle birlikte bu kişilerin nefret söylemlerini kınamakla kalmayıp tehdit ettiği değerleri koruma ve güçlendirme noktasında sorumluluk sahibi olduğu vurgulanmaktadır.

49. Bu açıklamaları ışığında ÖZCAN'ın düşmanlık ve reddetme hissine yol açmayı amaçlayan söylemleri, Türkiye'nin içinde bulunduğu 2011 yılından bu yana yüksek sayıda mülteci ve göçmene ev sahipliği yapması ve yoğun bir şekilde entegrasyon çalışmaları içinde olması durumu ile bağdaşmamaktadır. Açıklamaları yapan kişinin kamu hizmeti sunan bir Belediye Başkanı olması ve ulaşabildiği kitlenin büyüklüğü gibi hususlar da göz önüne alındığında halk arasında da ırkçı nefreti körükleme ve derinleştirme, yabancı düşmanlığını artırma aynı zamanda da eşitlik ilkesi bilincinin yerleşmesini zorlaştırma riski doğurabileceği, bu sebeple söz konusu ifadelerin nefret söylemi boyutunda olduğu değerlendirilmektedir.

50. 6701 sayılı Kanun'un ayrımcılık yasağının kapsamını düzenlediği 5. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "*Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar.*" hükmü ile kamu kurum ve kuruluşlarının hizmet sunumu aşamasında farklı saiklerle ayrımcı muamele sergilemeleri yasaklanmaktadır. Su ve nikâh hizmetleri, günümüzde yerel yönetim olan belediyeler tarafından sunulan kamu hizmeti niteliği taşıyan münhasıran belediyelere bırakılmış hizmetlerdir. Kamu hizmeti, Anayasa Mahkemesi tarafından "*Devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri tarafından ya da bunların gözetim ve denetimleri altında, genel ve ortak gereksinimleri karşılamak, kamu yararı ya da çıkarını sağlamak için yapılan ve topluma sunulmuş bulunan sürekli ve düzenli etkinliklerdir.*" (AYM, 28.06.1995, E. 1994/71, K. 1995/23) şeklinde tanımlanmıştır. Belediyeler sınırları içinde sunmuş oldukları hizmetlerle toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bununla birlikte söz konusu hizmetlerin sunumunda yerel yönetimler Anayasa'nın 2. maddesindeki sosyal devlet ilkesi ve 10. maddesinde eşitlik ilkesini göz önüne almalıdır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Bu kapsamda bulunduğu belediyenin sınırları içinde ikamet eden her bireye karşı yerel yönetimler eşit davranmakla yükümlüdür. Belediyelerin özellikle kendisine mevzuatla verilen ve tekel niteliğinde olan imar, kanalizasyon, su, nikâh gibi hizmetlerin sunumunda adil, şeffaf, hesap

verilebilir ve sosyal devlet ilkesine uygun hareket etmesi gerekir. Tüketicilerin söz konusu hizmetleri, alternatif bir kişi veya kurumdan talep etme imkânının bulunmaması hususu da gözetildiğinde belediyelerin, hizmetlere ilişkin tarife ücretlerini fahiş olarak belirlemesi su ve nikâh hizmetlerine erişimi de zorlaştıracak ve belediyelere Kanunla verilen tekel yetkisinin kötüye kullanılımı olacaktır. Sözleşmede güçlü olan tarafın tekel hakkını kötüye kullanması ayrıca Türk Borçlar Kanunu'nun 27. maddesinde sözü edilen “ahlaka aykırılık” kavramı kapsamında da değerlendirilebilecek bir husustur.

51. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun “Meclisin görev ve yetkileri” başlıklı 18. maddesi belediye meclisinin görev ve yetkilerini düzenlemektedir. Bu kapsamda, ilgili maddenin “f” bendinde “*Kanunlarda vergi, resim, harç ve katılma payı konusu yapılmayan ve ilgililerin isteğine bağlı hizmetler için uygulanacak ücret tarifelerini belirlemek*” hükmü ile belediye meclisine bu konuda da görev ve yetki verilmiştir. Yine 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun “Ücrete tabi işler” başlıklı 97. maddesi: “*Belediyeler bu Kanunda harç veya katılma payı konusu yapılmayan ve ilgililerin isteğine bağlı olarak ifa edecekleri her türlü hizmet için belediye meclislerince düzenlenecek tarifelere göre ücret almaya yetkilidir. Belediye'ye tekel olarak verilmiş işler kendi özel hükümlerine tabidir*” hükmünü ihtiva etmektedir. 5393 sayılı Kanun gereğince belediye meclisi, belediyenin karar organıdır ve bütçe, kesin hesap, çalışma programı, imar planı ve programı, borçlanma, ücret tarifeleri, belediye taşınmazları ile ilgili kararlar belediye meclisi tarafından alınmaktadır. Dolayısıyla gerek Belediye Kanunu gerekse de Belediye Gelirleri Kanunu, belediyelere nikâh ve su tarifelerini düzenleme yetkisi ve görevi vermektedir. Ancak ilgili belediyeler bu hizmetlerin sunumunda hem Anayasa'nın 10. maddesinde korunan kanun önünde eşitlik ilkesini hem de 6701 sayılı Kanun'da belirtilen eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı hükümlerini nazara alarak idari işlem tesis etmelidirler. Anayasa'nın 10. maddesinin 4. fıkrası devlet organları ve idare makamlarına birtakım zorunluluklar yüklemiştir. İlgili hükme göre, “*Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*” Dolayısıyla belediyelerin de bu temel ilkeye riayet ederek idari işlem tesis etmesi gerekmektedir. Yine “Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü” başlıklı 11. maddesinde, Anayasa hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralı olduğu vurgusu yapılarak, kanunların da Anayasa'ya aykırı olamayacağı hatırlatılmıştır. Belediyeler sundukları hizmetlerde kar amacı gütmeyecekleri gibi, toplumun farklı bir kesimine farklı bir fiyatlandırma politikası da belirleyemeyeceklerdir. Sadece Belediyeler tarafından yürütülen bu tür hizmetlerin sunumunda toplumun farklı kesimlerine farklı saiklerle hizmet sunulmaması gerekmektedir. Netice itibari ile belediyeler de bu temel normlara riayet ederek idari işlem tesis etmek ve aldıkları kararlarda eşitlik ilkesi ile ayrımcılık yasağına halel getirmemek zorundadırlar.

53. Somut olayda ayrıca birden çok temele ilişkin değerlendirme yapılması gerektiğinden çoklu ayrımcılık kavramına da değinmek gerekmektedir. 6701 sayılı Kanun'un ayrımcılık türlerini düzenlediği 4. maddesinin 1-c bendindeki “çoklu ayrımcılık”, kişinin farklı alanlarda farklı temelde ayrımcılığa uğraması ile gerçekleşebileceği gibi, kişinin tek bir olayda birden fazla temelde ayrımcılık yasağı ihlali ile muhatap tutulması ile de gerçekleşebilir. Mevcut olayda ise Bolu ilinde yaşayan yabancılara ırk ve etnik köken temellerinde ayrımcı bir muamelenin sergilenmesiyle çoklu ayrımcılık türü kendisini göstermiştir. Bununla birlikte Belediye Meclisi kararıyla Bolu ilinde yaşayan yabancılara hem su hizmetinden hem de nikah hizmetinden diğer bireylerle eşit şekilde yararlanamama durumu ortaya çıkmıştır. 6701 sayılı Kanun'un 25. maddesinde ifade edildiği şekliyle ayrımcılık yasağını ihlal eden sorumlu kamu kurum ve kuruluşlarına, ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı, failin ekonomik durumu ve çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi dikkate alınarak idari para cezasının uygulanacağı ifade edilmiştir. Netice itibariyle idari yaptırım kararı verilirken çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi de para cezasının belirlenmesinde dikkate alınacaktır.

54. Anayasa'nın 10. maddesi ile 6701 sayılı Kanun'da korunan eşitlik ilkesi hukuken tanınmış hak ve özgürlüklerden yararlanılırken nesnel ve haklı bir neden olmaksızın aynı veya benzer durumda bulunan kişilere yönelik farklı muamelede bulunulmasını yasaklamaktadır. Bu anlamda meşru amaç gütmeyen, araç ile amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurulamayan farklı muameleler eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil edecektir.

55. Somut olayda Belediye Meclisi kararının evlenme ve aile kurma hakkı ile suya erişim hakkı kapsamında, Suriyeliler ve Iraklılar başta olmak üzere oturma iznine sahip olmayan veya yeterli bir oturma iznine sahip olmayan yabancılara yönelik olarak Belediyenin sunduğu nikah, su gibi hizmetlerde

ırk ve etnik köken temelinde ayrımcılık içerdiği görülmektedir. Yukarıda da değinildiği üzere, bir kişinin ırkı, ulusal veya etnik kökeni nedeniyle, daha olumsuz ve haklılaştırılmayan bir muameleye maruz bırakılması ya da yalnızca ırkı veya ulusal ve etnik kökeni nedeniyle, kamuya açık yerlere ve hizmetlere erişiminin engellenmesi, hem ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, hem de ulusal hukukumuz tarafından yasaklanmıştır. Söz konusu karar ilde bulunan yabancılara yönelik aile kurma ve evlenme hakkı ile yeterli ve temiz suya erişim hakkı kapsamında haklılaştırılmayan, orantısız ve makul bir gerekçeye dayanmayan farklı bir muamele olduğundan 6701 sayılı Kanun'un 3. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

1. Resen incelemeye konu olayda AYRIMCILIK YASAĞI İHLALİ YAPILDIĞINA,
 2. Muhatap Bolu Belediyesi hakkında 40.000 TL İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,
 3. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMAISNA,
 4. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,
- 15.03.2022 tarihinde, Saffet BALIN'ın karşı oyuyla, OY ÇOKLUĞUYLA, karar verildi.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan

e-imzalıdır

Av. Aışan TİRYAKİ
II. Başkan

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi
(Görevli)

e-imzalıdır

Av. Harun MERTOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-onaylıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi

Ek: Saffet BALIN Karşı Oy

TÜRKİYE
İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

22.04.2022

KARŞI OY GEREKÇESİ

Karar Adı : Bolu Belediye Meclisi Resen İnceleme
Karar Numarası : 2022/175

26.07.2021 tarihinde, ulusal ve yerel basın kuruluşlarınca verilen bir haberde; Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan, kentte yaşayan yabancı uyruklu kişilerin su faturası ve katı atık vergisi ücretlerine 10 kat zam yapılacağını ifade etmiştir. Özcan, bu kararı "Arkadaş, yardımı kesiyorsun gitmiyorlar. 'İş yeri ruhsatı vermiyorum' diyorsun gitmiyorlar. Biz yeni önlemler almaya karar verdik" diyerek savunmuştur.

Söz konusu haberler neticesinde, ülkemizde Suriyeliler özelinde yabancılara yönelik ayrımcı dil gittikçe alevlenmiş ulusal haber kanallarında Bolu Belediyesince alınan karar tartışılmaya başlanmış ve ülkemize gelen göçmenlere ilişkin nefret söylemlerinin fitili böylelikle ateşlenmiştir. Oluşturulan bu iklimin neticesinde, 10.08.2021 tarihinde Ankara'nın Sıteler semtinde Suriyeli göçmenlerin yoğun bir şekilde yaşadığı bölgede olaylar yaşanmış, bunun sonucunda bir vatandaşımız hayatını kaybetmiştir.

17.08.2021 tarihinde Kurulumuza Belediye Başkanının provakatif ve ayrımcı açıklamaları nedeniyle Suriyeliler özelinde başlayan nefret söylemlerinden dolayı Bolu Belediye Başkanı hakkında resen inceleme yapması için şahsımca gündem teklifi verilmiştir. Kurulumuz, konunun takip edilerek ileri bir tarihte tekrardan gündeme alınması kararı vermiştir. 01.11.2021 tarihinde şahsımca verilen yeni ek gündem teklifi neticesinde, Belediye Başkanının yabancı düşmanlığını tetikleyen ayrımcı ve içerisinde nefret söylemi de barındıran "kentte yaşayan yabancı uyruklu kişilerin su faturası ve katı atık vergisi ücretlerine 10 kat zam yapılması ve "Arkadaş, yardımı kesiyorsun gitmiyorlar. 'İş yeri ruhsatı vermiyorum' diyorsun gitmiyorlar." açıklamaları nedeniyle Kurulumuzca resen inceleme kararı alınmıştır.

Kurulumuzun almış olduğu resen inceleme kararı daha kamuoyu ile paylaşılmadan Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan, kentte yaşayan yabancı uyrukluların evlenmek için ödeyecekleri nikah ücretinin 100 bin liraya çıkarılması konusunda Belediye Meclisine teklif sunacaklarını açıklamıştır. "Yabancıların Bolu'da evlenip, Bolu'ya yerleşmelerini, çoluk çocuk sahibi olmalarını istemiyoruz. Ülkelerine dönmelerini istiyoruz, bu yüzden bu kararları da teklif ediyoruz. Mecliste de oy birliğiyle geçeceğini düşünüyorum." şeklinde kamuoyuna açıklama yapması üzerine, Kurulumuzca yabancılardan nikah ücretlerinin fazla alınmasına ilişkin uygulaması beyanları nedeniyle 20.12.2021 tarihinde ikinci resen inceleme kararı alınmıştır.

Bolu Belediye Meclisi, 22.11.2021 tarihinde, 2021/506 sayılı Kasım ayı ikinci oturumunda, 2022 yılına ilişkin belediyenin sunduğu hizmetlere ilişkin birçok hizmet alanına ilişkin yeni fiyat tarifeleri belirlenmiş ve bu kapsamda yabancı uyruklu kişilerin nikâh ücretlerinin 100 bin TL olması, yabancılar için meskenlerde kullanılan suyun ise metreküp fiyatının ABD doları olarak belirlenmesi şeklinde karar alınmıştır.

Belediye Meclisince alınan karar her ne kadar aynı gün alınmış bir karar ise de sonuçları itibariyle 2 farklı hukuki sonuç doğuran kararlardır. Kurulumuz Bolu Belediye Başkanı tarafından kamuoyuna açıklanan ikisi de birbirinden farklı ayrımcı kararlar nedeniyle yukarıda detaylı olarak belirttiğim şekilde iki farklı resen inceleme kararı almıştır.

Bolu Belediye Meclisi, 22.11.2021 tarihli ve 2021/506 sayılı tek bir meclis kararı ile Belediyenin sunduğu hizmetlere ilişkin yüzlerce yeni fiyat tarifeleri belirlenmiş ve bu yeni fiyat tarifelerinin içinde yabancılara ilişkin su ve nikah ücretlerine ilişkin yeni fiyat tarifeleri de belirlemiştir. Sonuç olarak Belediye Meclisi farklı hizmetlere ilişkin yüzlerce hukuki sonuç doğuran karar verilmiştir. Ancak Kurulumuzca, Bolu Belediye Başkanlığınca uygulanan 2 farklı ayrımcı muamelenin tek bir meclis kararıyla alınması sebebiyle Bolu Belediye Başkanlığına tek bir idari yaptırım uygulanmıştır. Söz konusu karar metninde 01.11.2021 ve 20.12.2021 tarihlerinde olmak üzere iki farklı resen inceleme kararına istinaden niçin tek bir idari yaptırım uygulandığına ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 90YK-0MR0-8IIO Belge Doğrulama Adresi : <https://ebysorgu.tih.gov.tr>

Adres: Yüksel Cad. No:23 06650 Bakanlıklar-ANKARA

Telefon No : 4227800

e-Posta :

KeP Adresi : tihek@hs01.kep.tr

Fax No : 4227899

İnternet Adresi : <http://www.tih.gov.tr/>

Hukuku anlamak için profesör veya hukukçu olmaya gerek yoktur. İdari işlem; idari makamların kamu gücünü kullanarak idare işlevine yönelik olarak tesis etmiş oldukları idare hukuku alanında sonuç doğuran işlemlerdir. Dolayısıyla aynı gün içinde veya aynı meclis kararı ile belirlenen yeni fiyat tarifelerinin her biri ayrı idari işlemdir. Önemli olan alınan kararların idare hukuku alanında sonuç doğurup doğurmadığıdır. Yabancılar tarafından kullanılan suyun tarifesinin 10 kat arttırılması ve nikah ücretlerinin 100.000,00 TL olarak belirlenmesi konuları tamamen birbirlerinden farklı hukuki sonuçlar doğuran idari işlemlerdir. Bunu tek bir idari işlem olarak değerlendirmek idare hukukunu bilmemenin veya idare hukukunu yorumlayacak bilgiye sahip olunmadığının göstergesidir.

Konuyu daha iyi anlamak için örneğin, Belediye Meclisinin almış olduğu bu karara karşı, yabancı bir kişinin sadece su tarifesinin yükseltilmesine veya sadece evlenme ücretlerinin yükseltilmesine karşı dava hakkı bulunuyorsa veya belirlenen herhangi bir ücret tarifelerinin her biri için Bolu'da yaşan her vatandaşın ayrı ayrı dava hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla Belediyenin almış olduğu ücret tarifesinin her birinin bir idari işlem olduğu herkes için aşikârdır.

Sonuç olarak;

Kurulumuzca, Bolu Belediye Başkanlığınca, Suriyeliler özelinde yabancılara yönelik yapılan 2 farklı ayrımcı muamele ile ilgili iki adet resen inceleme kararı alınmıştır. Resen inceleme kararlarının konuları tamamen birbirinden farklı olduğu halde, Belediye Meclisinin iki farklı ayrımcı muamelelerin aynı meclis kararına bağlanması nedeniyle iki farklı ayrımcı muameleyle tek bir idari yaptırım uygulanmıştır.

26.07.2021 tarihinde, Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan'ın, "Arkadaş, yardımı kesiyorsun gitmiyorlar. 'İş yeri ruhsatı vermiyorum' diyorsun gitmiyorlar. Biz yeni önlemler almaya karar verdik" şeklindeki beyanlarıyla Suriyeliler özelinde yabancılara yönelik ayrımcı dil gittikçe alevlenmiş ve nefret söylemlerinin fitili adeta ateşlenmiştir. Nefret dilinin kamuoyunda günlerce tartışılması nedeniyle, ülkemizde çeşitli provokasyonlar yaşanmış ve nihayetinde Ankara'da bir vatandaşımız hayatını kaybetmiştir.

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile ayrımcılıkla mücadele görevi Kurumuza verilmiştir. Kanunun vermiş olduğu bu yetkiyi ama, lakin, fakat ile başlayan herhangi bir cümleye sığınmadan Kanunu eksiksiz bir şekilde uygulamak suretiyle ayrımcı ve nefret söylemlerinin bir an önce ülke gündeminden çıkarılması gerekmektedir. Ayrımcı muamelede bulunanlara caydırıcılıktan uzak adeta bir ödül gibi idari yaptırım uygulandığında, ayrımcı muamelede bulunan sorumsuz kişi yada kurumlar daha da cesaretleneceklerdir.

Dolayısıyla, Bolu Belediye Başkanlığının tamamen birbirinden farklı iki ayrımcı muamelesinden dolayı Kurulumuzun almış olduğu iki farklı resen inceleme kararlarına istinaden, herhangi bir hukuki gerekçeye dayanmaksızın iki farklı ayrımcı muameleyle tek bir idari yaptırım uygulanması nedeniyle sayın çoğunluğun kararına iştirak etmem mümkün değildir.

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 90YK-0MR0-8IIO Belge Doğrulama Adresi : <https://ebyssorgu.tih.gov.tr>

Adres: Yüksel Cad. No:23 06650 Bakanlıklar-ANKARA

Telefon No : 4227800

Fax No : 4227899

e-Posta :

İnternet Adresi : <http://www.tih.gov.tr/>

Kep Adresi : tihek@hs01.kep.tr

